

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. IX. Illicite utitur Matrimonio, cui certò constat invaliditas, etsi per
Ecclesiam sub excommunicatione compellatur, & impedimentum sit
Ecclesiasticum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

nem, & propter fornicationis periculum, quæ omnes rationes æquæ habent locum, si uxor excommunicata sit. Ita Sanchez.

246. *Arg. contra.* Sed hoc est quod queritur, reponunt Adversarii; & jam ostensa fuit disparitas, quod vir sit caput mulieris, ad quem proinde pertinet uxorem corripere, & qui proinde facilius potest incommodis istis obviare, dummodò liceat actus conjugalis.

Impugnatur à Sanchez. Respondet Sanchez sup. n. 17. omissionem correctionis esse culpam, non tamen obstare participationi; & fieri in eo textu de sola uxore mentionem, non restringendo ad illam; sed quia frequentior est casus. Porro ubi lex (inquit Sanchez ibidem n. 16.) alicujus casus meminit, eò quod frequentius accidat, similes casus minimè frequentes non excludit: Glossa l. 1. Cod. de His qui ad Eccles. verb. *Simulare*, dicens: *Idem etsi non simulant, sed ista verba denotant frequentiam.* Et alia Glossa Clement. I. de Rescript. verb. *Præsidentes*, ait: *Licet de Religiosis loquatur, idem tamen de secularibus, qui simili modo præsens: sed quia id rarum, hoc frequentatum, ideo de Religiosis loquitur.*

247. *Illatio.* Ergò (infert Sanchez) licet d. c. *Quoniam multos*, de solis uxoribus fiat mentio, eò quod viri frequentius excommunicationem incurrant, non censetur exclusus casus, quo uxor ipsa excommunicatione innodata sit. Alioqui (dicit aliquis) vir excommunicatus melioris esset conditionis; nam ei debentur omnia obsequia uxoris, & non excommunicatus sine culpa puniretur; contra cap. 2. de Constit. in principio: *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit.* Et præterea, uxor ex suo delicto commodum reportaret.

Resp. ad c. 2. de Constit. Sed ad dictum cap. 2. responderi posset per Reg. 23. de Reg. juris. in 6. *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Hic autem justa causa est excommunicatio uxoris, quæ impedit omnes specialiter non exceptos ab ejus participatione. Et sanè aliquando non est commodum uxori excommunicatæ, quod debeat abstinere à participatione cum viro; sed sæpè maximum foret incommodum, ut patet consideranti.

248. *Quando in casuposito conjuges debeant abstinere à copula.* Ut ut sit de aliis obsequiis, sufficit ad veritatem nostræ Conclus. quod viro liceat participare cum uxore excommunicata in actu conjugali, quod Omnes admittunt. Cum hac tamen limitatione, nisi excommunicatio, vel etiam simplex Prælati jussio, imposita esset conjugibus, propter dubitationem & litem inter eos pendentem super validitate Matrimonii, ne interim carnaliter miscantur, gratiâ vitandi fornicationis periculum; debent utique ex hoc capite abstinere. Quia (inquit Sanchez sup. n. 9.) tunc communicatio illa in magnum animarum periculum cederet.

Quid ergò, interrogat aliquis, si lis decidatur, & sub excommunicatione præcipiatur conjugibus copula, nunquid licita erit ei, qui certò scit, Matrimonium non valere? Responso erit

CONCLUSIO IX.

Illicite utitur Matrimonio, cui certò constat in validitas, etsi per Ecclesiam sub excommunicatione compellatur, & impedimentum sit Ecclesiasticum.

249. *Oppositum Conclus. docet Mag.* Magist. 4. Sent. dist. 38. in fine de hac controversia ita scribit: *Si quis, relicta in patria sua uxore, in longinquam abiens regionem, aliam ducat uxorem. Deinde penitentia ductus, eam dimittere velit, asserens se aliam habuisse, qua vivit, nec Ecclesia permittat, qua quod ille asserit ignorat; queritur, an in hac secunda copula sit conjugium? Sanè dici potest, non esse conjugium, & mulierem de crimine excusari per ignorantiam; virum autem adulterium admisisse. Sed ex quo ad primam redire volens, nec valens, cogitur Ecclesia disciplinâ hanc tenere, incipit excusari per obedientiam & timorem, de hoc quod poscenti mulieri debitum reddit, à qua ipse nunquam poscere debet, & sic de aliis hujusmodi sentiendum est.*

Et ecce oppositum nostræ Conclusionis, quod etiam docuit Hugo à S. Victore de Sacramentis part. II. cap. 6. eodem planè fundamento & non alio, quo Mag. scilicet, propter obedientiam Ecclesiæ debitam, ex qua non observata, orirentur indubiè multa scandala; & ideo putat, Deum tali casu copulam illam non imputare in peccatum.

250. *A Mag. recedunt Doct. Seraph. & Angel.* Sed quid Doct. Seraph. dicta dist. in explanatione literæ, in fine? *Illud hodie non tenetur: quia Ecclesiastica excommunicatio non obligat ad faciendam fornicationem, nec excusat: & ideo talis non debet Ecclesiæ obedire.*

Similiter Doct. Angel. ead. dist. in exposit. textûs in fine sic ait: *Hic Mag. falsum dicit; quia potius debet excommunicatus mori, quam conjugatur illi, qua non est sua uxor, hoc enim esset contra veritatem vitæ, qua non est propter scandalum dimittenda.*

251. *Probat D. Bonnav. ex c. 44. de Sent. excom.* Rogas D. Bonavent. quare illud hodie non teneatur? Respondet: Hoc habetur extrâ de Sent. Excom. c. *Inquisitioni*, quod sic sonat: *Inquisitioni tuæ respondentes, credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certò sciat, impedimentum conjugii, propter quod sanè mortali peccato non valeat carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, aut non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. Ita Innoc. III. Quo nihil clariùs posset dici.*

Atque eodem modo loquendi utitur idem Pontifex cap. *Litteras*, 13. de Restit. Spoliat. *Confirmati*: *Porro cum mulier, qua consanguinitatis habet tur per e. notitiam, præsertim in gradibus, quos lex divina prohibuit, non posset hujusmodi viro sine peccato mortali*

mortali carnaliter commisseri; quoniam omne quod non est ex fide peccatum est, & quidquid sit contra conscientiam, adificat ad gehennam; frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato. cum illa contra Deum non debeat in hoc iudici obedire; sed potius excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa, quia propter sententiam oporteret eam reddere, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri, & utriusque laqueus pararetur, cum inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulari.

252. De iustitia non est Conclus.

Et infra, cum dixisset textus, mulierem reddendam esse viro, donec probatum fuerit impedimentum, subdit: Ad restitutionem plenariam Ecclesiasticam censuram debet compelli, quam tamen ipsa, tori negando consortium, debet humiliter tolerare. Quis non videt in his verbis decisam esse nostram Conclusionem, maximè, quando est impedimentum juris divini, in quo Ecclesia nequit dispensare?

Quid si sit impedimentum tantum Ecclesiasticum?

Et cum audis, Maximè, cogita, quòd idem sit, dum est impedimentum solum Ecclesiasticum. Nam, ut notat Sanchez lib. 2. disp. 39. (ubi de hac controversia disputat) n. 6. dictiones implicativæ, ut sunt: Maximè, Præsertim, Etiam, implicant idem esse casu contrario, licet in illo fortior militet ratio.

Quod probè sciens Innoc. ne daret occasionem aliquam errandi, d. cap. Inquisitioni, indistinctè loquitur de impedimento. Ergò neque nos distinguamus.

253. Non est aliud quod signum voluntatis dispensandi. Imò oppositum.

Quamquam enim Ecclesia possit in aliquibus impedimentis dispensare; haud equidem habemus aliquod signum voluntatis dispensandi. Imò potius oppositum signum: nam detecto postea impedimento, Ecclesia illos conjuges separaret; cum tamen non forent separandi, si reverà Ecclesia dispensasset, & de novo Matrimonium contraxissent; proinde, dum Ecclesia cogit ad reddendum debitum, non supponit prius Matrimonium fuisse ratificatum, aut fore ratificandum per subsequentem copulam; sed procedit ex falsa præsumptione, quæ, juxta allegata & probata, credit prius Matrimonium valere; & idè eodem modo cogit, sive impedimentum illud occultum sit juris divini, sive humani: ergò per eam coactionem nullo modo dispensare in impedimento intendit. Ergò illicite copulantur, estò impedimentum sit Ecclesiasticum.

254. Probatur Conclus. ex ratione.

Et ratio communis est; quia talis copula est vera fornicatio, id est, accessus ad non suam, quæ nullo casu licet, etiam ad evitandam mortem aut infamiam, aut pro quocumque avertendo scandalo, nisi accesserit divina dispensatio. Imò nec ipse Deus, secundum Multorum sententiam, potest in ea dispensare. Et de scandalo scriptum est cap. 3. de Reg. Juris: *Vitium scandalum nasci permittitur, quam veritas deseratur.* Utique veritas vitæ, ut sup. rectè notavit Doct. Angel. quæ (juxta Glossam d. cap. verb. *Veritas*) nunquam omittenda est propter scandalum, & ad quemlibet pertinet.

Bosco de Matrim. Pars II.

Porro Deum dispensare, propter obedientiam præstandam Ecclesiæ, non est credibile; cum nusquam ullum vestigium hujusmodi dispensationis reperitur, & ipsa Ecclesia, ut sup. audivimus, nolit illos copulari; sed magis sustinet excommunicationem in foro externo: Dico; In foro externo: nam in foro conscientiæ verè excommunicati non sunt; quia non inobedientes, cum præceptum Ecclesiæ innitatur falsæ præsumptioni, & ita non obliget in illo foro, in quo constat ista falsitas.

Non est credibile Deum dispensare?

Nec obstat, quod habetur in d. cap. *Literis*, immediatè post verba sup. citata: *Donec probationes offerat preparatas, & tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiæ absolvetur.* Intelligitur quippè de absolutione pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

255. Objectioni occurritur.

Dices: in eodem textu legitur: *Vnde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesiæ reddit debitum conjugale.* Respondeo cum Gloss. ibi verb. *Non peccat. Allegatio est, quam non constat ab Ecclesia fuisse approbatam.*

Alia objectio solvitur.

Quæ cum ita sint, Sanchez sup. n. 5. vocat sententiam Mag. falsissimam & valde in fide periculosam. Pro qua nihilominus objicitur primò jus petendi debitum, quod habet pars ignara impedimenti. Sed facile responderetur, non esse verum jus, sed tantum putativum; & ita (inquit Sanchez sup. n. 12.) si alter consentiat reddendo, admittit id quod à parte rei est peccatum, quamvis alter ratione ignorantia excusetur.

256. Objectioni pro sententia Mag. Primo. Solutio.

Secunda objectio majorem habet difficultatem; est autem: æquè intrinsecè malum est occidere innocentem, atque accedere ad non suam: sed illud licet iudici, quando juxta allegata & probata est nocens; ergò hoc pariter licebit, quando secundum allegata & probata sunt veri conjuges.

Secundò.

Respondent Aliqui, negando Minorem; & dicunt; illud non magis licere iudici, quam hoc conjugibus. Quia, sicut hoc est vera fornicatio, quamvis ab Ecclesia judicetur actus conjugalis; sic illud est vera occisio innocentis, tamen in foro externo existimetur occisio nocentis.

257. Aliquorum responsio.

Interim Alii respondent ad objectionem, neg. Consequentiam. Quia, inquit, occidere innocentem in eo casu est medium ad Reipublicæ pacem necessarium, non autem accedere ad non suam.

Aliorum solutio.

Sed (inquit Sanchez sup.) displicet solutio; quia si occidere innocentem sit intrinsecè malum, in nullo eventu potest esse licitum. Idè melius responderetur, occidere innocentem cognitum innocentem esse intrinsecè malum; secus quando invincibiliter ignoratur innocens, & creditur reus; & ita licitum iudici occidere, quia invincibiliter ut iudex ejus innocentiam ignorat, & credit esse reum: non enim iudex ducendus est privatà scientià, sed publicà; siquidem non ut privata, sed ut publica persona procedit: & similiter accedere ad non suam, quando

258. Displicet Sanchez.

K k k k invin-

invincibiliter credit conjux esse suam, licitum est : at conficius impedimenti tantum abest, ut invincibiliter reputet esse suam, ut potius certò sciat non esse suam.

Probationes delicti faciunt judicem ignorare invincibiliter innocentiam.

Itaque probationes delicti quantumcumque judex ut privatus sciat illum à delicto immunem esse, efficiunt, judicem ut sic ignorare invincibiliter innocentiam, & ita exculari innocentem puniendo : at probationes valoris Matrimonii non causæ sunt ignorantiae invincibilis in conjuge impedimenti conscio, cum ut persona privata utatur Matrimonio, & ita scientià privatà duci debeat. Sic Sanchez.

259. *Arg. contra ex Wiggers.*

Respondet Wiggers de Justit. tract. 6. c. 1. n. 70. Judicem ut personam publicam judicare, quia ex autoritate publica, quam habet, quatenus gerit personam Dei aut Reipub. Unde & debet sequi sententiam publicam, quando non constat illi, scientiam illam esse iniquum errorem aut calumniam : imò etiamsi constet, modò judicium non versetur in materia, cujus apud Rempublicam non est dispositio, qualem diximus esse vitam innocentis, unde in hac non debet nec potest. Ita præfatus Auctor.

Respub. non habet dispositionem vitam innocentis.

Porro apud Remp. non esse dispositionem vitam innocentis, constat ; quia solus Deus est Dominus vitam & mortis, nusquam autem Deus concessit istam dispositionem Reipub. Imò oppositum probatur communiter ex illo Exodi 23. v. 7. *Insontem & justum non occides.* Ubi per *Insontem*, intelligit Lyranus eum, qui per falsos testes fuit probatus nocens, de cujus innocentia constat, & per *Iustum*, qui apud homines non est probatus aut convictus nocens.

Explicatur Script. Exod. 23. Insontem &c. ex Lyrano.

260. *Confirmatio ex Wiggers.*

Quæ (inquit Wiggers sup. n. 68.) confirmari possunt ex adjunctis ; præmittitur enim in principio cap. *Non suscipies vocem mendacii ; & statim post : Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententia, ut à vero devies. Pauperis quoque non miseraberis in judicio : & tum post aliqua subjungitur : Insontem & justum non occides ;* quæ proinde diriguntur ad Judices, sicuti priora. Sic ille. Qui ibidem plures pro hac doctrina congerit probationes ; sed quia res non est hujus loci, eas prætereo. Quæ dicta sunt, abundè sufficiunt pro solutione secundæ objectionis.

261. *Objicitur 3. pro Mag.*

Sequitur tertia objectio : Peccatori occulto publicè petenti tenetur Parochus ministrari Sacramenta, quàmvis aliàs sacrilegium esset : ergò similiter, licet sit peccatum accedere ad non suam, si tamen occultum est, non esse suam, & vir bonà fide debitum petat, in foro Ecclesiæ licebit ei reddere.

Solvitur ex Sanchez.

Respondet Sanchez sup. neg. Consequentiam : Quia, inquit, peccator occultus jus habet justitiæ tuendi famam, & ne publicè infametur, negatà sibi Eucharistià : vir autem non habet verum petendi jus quando, Matrimonium est invalidum, sed tantum ex ignorantia putat se habere. Sic ille.

262. *Insantia. Diluitur.*

Sed enim, dicit aliquis : quis dedit peccatori occulto jus justitiæ tuendi famam suam, cum injuria Christi ? Respondeo : ipse Christus, qui Judæ peccatori occulto dedit Eucharistiam in ul-

tima cœna, de quo alibi tractavimus. Nunquid uspiam Christus verbo vel exemplo docuit, invalidè conjugatum, ad tuendam famam suam, aut etiam vitam, posse accedere ad non suam ?

Omitto : quòd Parochus ministrans Eucharistiam occulto peccatori faciat actionem per se bonam, ita ut tota malitia teneat se ex parte suscipientis : at verò reddens debitum petenti in casu nostro, operetur quod per se malum est : nam cognoscit non suam, quod est intrinsecè malum.

Si quis dixerit, & erit quarta objectio : Ex duobus malis minus est eligendum, cap. *Duo mala*, dist. 13. sed minus malum est reddere debitum mandato Ecclesiæ, quam id negare ; hoc enim est crimen inobedientiæ, ex coque scandalum & uxoricidium sequentur : illud autem est crimen fornicationis, quod minus est.

Et confirmatur : quia licet fornicationem admittere si intrinsecè malum, non tamen est id permittere ; imò est licitum ad vitanda majora mala ; quâ ratione meretrices permittuntur. Ergò quàmvis non liceat huic conjugi petere debitum, quod est facere ; licebit tamen permittere, ut vir utatur suo corpore, reddendo ei debitum ad majora mala vitanda.

Respondet Sanchez sup. Illud cap. *Duo mala*, intelligi de malis pœnæ, vel si intelligatur de malis culpæ, non debere intelligi de his, quæ intrinsecè mala sunt, quale est fornicatio ; in nullo enim eventu possunt esse licita ; sed de illis, quæ mala sunt, quia prohibita ; sic enim licitum est ad vitandam mortem Festum aut jejunium frangere. Ecclesia enim non tanto rigore obligat. Ad confirmationem, dico : permittere in alio, quando vitare non possum, non esse facere, sed licitum ad vitandum majus malum ; in seipso autem permittere, esse verè facere & fornicari. Hæc ille.

Dico ego : laudatum cap. *Duo mala*, sicut superius adhuc dixi, intelligi in casu perplexo ; quando scilicet quis physicè necessitaretur ad unum ex duobus peccatis, v.g. fornicationem, vel adulterium ; tunc enim proculdubio eligenda foret fornicatio, tamquam minus peccatum, imò tamquam nullum peccatum ; implicat enim esse obligationem ad peccandum ; sic namque ad idem esset obligatio, & non obligatio, & per consequens idem simul esset, & non esset, quod est contra primum principium : Impossibile est idem simul esse & non esse : Tali, inquam, casu fornicatio non esset peccatum ; non quin ex objecto suo foret malum, sed defectu sufficientis libertatis, scilicet in genere moris ; quia fornicans non est liber in ordine ad culpam, quippè supponitur, quòd ad alterutrum sit necessitatus.

Sed nunquid in casu nostro est talis necessitas ? Videtur, inquis, quòd sic ; quia vel debet reddere debitum, vel non reddere ; reddendo autem peccat contra castitatem, non reddendo contra obedientiam seu mandatum Ecclesiæ ; atqui inobediencia illa est majus peccatum, utpote excommunicatione notatum, ut supponitur, ergò videtur eligendo fornicationem, & fornicando, non peccare.

Res.

263. *Objicitur 4. ex c. 1. dist. 13.*

264. *Solutio Sanchez. & explicatio cap. 1.*

Explicatio Auctoris.

265. *An locum habens in nostro casu.*

Respondeo: neg. Min. quia illa inobedientia non est peccatum. nisi in foro externo; quippe in eo tantum valet præceptum Ecclesiæ, quod fundatur in falsa præsumptione Matrimonii. At verò redditio debiti est coram Deo vera fornicatio, seu peccatum contra castitatem, quæ est juris naturalis & divini. Ergò majus peccatum est in his circumstantiis hæc redditio, quam negatio ejus, quæ à parte rei non est injustitia; quamvis Ecclesia id supponat, & idè excommunicationem fulminet.

Occurritur objectioni.

Nec obstat; quòd ex non redditione sequi possit uxoricidium & alia peccata in conjugè petente; quippe hæc liberè sequuntur; adeoque propter ea vitanda, ne venialiter quidem potest quis mentiri, quanto minùs fornicari.

266.

Quid sentiat Averfa de hac difficultate.

Quod probè sciens Averfa q. 21. sect. 3. §. Et ad fundamenta opposita, sic respondet huic difficultati: Dicendum est; ipsi quidem conjugi rogato & compulsio ad copulam non imminere periculum majoris, aut cujusvis mali culpæ; quia ipse securus est, non peccare denegando copulam: sed solum imminere periculum gravis mali externi, utpote mortis, excommunicationis, infamiæ: at unusquisque tenetur quodcumque damnum subire potius, quam peccare.

Imminet etiam periculum peccati ex parte alterius, utpote ne uxor occidatur à viro: sed nemo debet in se peccatum ullum admittere, ad evitandum quodcumque peccatum alterius. Debetque alteri denegari & subtrahi, quod ab eo putabatur legitime possideri, quando alius scit, se id non posse ei absque peccato concedere. Sic ille.

267.

Ecclesia compellit ad copulam non censetur dispensare.

Et prosequitur dicens: dum verò Ecclesia compellit conjugem ad reddendum, non per hoc censetur aut intendit dispensare, ut patet ex Canonibus allegatis: quia solum agit ex præsumptione validitatis, quam adesse supponit. Ac etiam si verè dispensaret, non per hoc solum convalidat Matrimonium; sed requiritur novus consensus contrahentium. Quare deberet ille curare, ut secreto modo suum impedimentum innotescat judici, à quo impetratà dispensatione, curabit renovari consensum.

An in casu nostro foemina possit non resistere copule. Corduba. Sotus. Navar. Lopez. Henriquez.

Rursus dixerunt Aliqui, ut refert Corduba lib. 1. Quæstionarii q. 11. foeminam nullitatis consciam, licet non possit positivè consentire & cooperari sese accommodando & componendo ad copulam, non teneri tamen cum gravi suo dispendio resistere ac reluctari; sed posse negativè & merè passivè se gerere, permitiendo virum in se agere & exercere copulam: & idè cum hoc animo posse etiam cohabitare simul cum viro, & in hoc non peccare. Sicut in universum Sotus lib. 5. de Iust. q. 1. a. 5. ad 3. Navar. in Sum. c. 16. n. 13. Lopez lib. 1. Instru. c. 73. Henriquez lib. 12. de Matr. c. 6. n. 8. dicunt, non teneri foeminam cum suo gravi dispendio corporaliter resistere viro non suo, ei vim inferenti: sed satis esse, si non cooperetur se adaptando & offerendo ad copulam.

268.

Sanchez.

Sed quidquid sit de hac re, quantum generaliter spectat ad fornicationis peccatum: certè

Bosio de Matrim. Pars II.

hoc ipso quòd mulier consentit cohabitare viro, quem scit non esse legitimum conjugem, jam in causa consentit & cooperatur ad copulam, & in carnalem delectationem inde confurgentem. Ideoque idem Corduba & Sanchez, Diana & alii, nec cohabitationem cum tali animo & periculo permittunt conjugi conscio nullitatis. Hucusque Averfa. Quia, ut notat Sanchez sup. n. 16. cum eo viro manendo, videtur se illi sceleri accommodare.

Diana & alij negant posse cohabitare cum periculo copula.

Planè, inquit aliquis; quando commodè cohabitationem potest deserere; sed si nequeat sine damno gravissimæ infamiæ, aut quod majus est, sine periculo evidentissimo vitæ, quo fundamento videtur se accommodare cohabitando, & non potius merè passivè se habere, seu permittere copulam?

Quid si non possit commodè cohabitare?

Audite quid doceat Lessius de Iustit. lib. 4. c. 3. de foemina & contactu viri per se & speciatim circumstantiis inhonesto. Teneatur, inquit, sub peccato mortali illum vitare, si potest. Dicitur autem non posse vitare, quando sine gravi incommodo non potest: quod incommodum debet esse tale, ut perpeffioni istius contactus vel violationis præponderet, vel saltem sit æquale, ut si periculum mortis, infamiæ, vel amissionis bonorum, non permittenti impendat. Ita præfatus Auctor. Si illa mala impendentia excusant talem contactum à peccato ex parte foeminæ, quidni etiam possint excusare talem cohabitationem? Remotius enim hæc cohabitatione disponit ad copulam, quam illi tactus.

269. Doctrina Lessii.

Expectabo disparitatem ab aliis. Tantum addo, quod lego apud Navar. sup. ab Averfa citatum. Diximus item: *Tactibus qui suapte natura non sunt impudici*: nam si tales essent, quales sunt tactus verendorum, nullatenus debent consentiri; imò si ad evitandum eos esset necessarium, petendum esset cum clamore auxilium, non obstante infamiæ, quæ alteri partium, vel utrique inde nasceretur, secundum Cajet. cui hac in re contrarius est Sotus, relatus sup. & ei accedimus cum moderatione, de qua ibidem.

Judicium Navarri.

Interrogas: quæ sit hæc moderatio? Expono eam ipsissimis verbis laudati Auctoris Navarri eod. cap. n. 1. Neque metus, aut minæ mortis, vel infamiæ, neque pudor vociferandi, neque timor infamiæ, quæ vociferationem consequeretur, ab hac culpa (intelligit fornicationem seu quamcumque copulam extra legitimum Matrimonium) excusat. Sufficit enim voluntas aut consensus etiam coactus, ut culpæ mortalis macula contrahatur. Excusaret tamen vis absoluta, quæ sine ullo consensu cogeretur adulterari aut fornicari, adeò quòd si virgo existeret, quæ semper animo hujusmodi obscenæ voluptati contradiceret, non perderet virginitatem, saltem quoad Deum, ut gloriosissima Lucia virgo & martyr relata à Gratiano & S. Thomà respondit Paschasio in hæc verba: *Si me feceris invitam violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.*

270. Nullus metus excusat à culpa fornicationis.

Secus vitæ absoluta.

271.

Quod procedit, etiam si de actu ipso delectationem aliquam perciperet, modò neque in ipsum actum, neque delectationem voluntate delibèratà consentiret. Nam talis delectatio non esset voluntaria, sed est naturalis; & est esse in medio ignis, & non ardere, ut dixit S. Gregorius: neque tenetur manus iratas injicere in eum, qui vim inferre nititur, neque clamore se defendere. Satis est enim non consentire, ad hoc ut non peccet coram Deo mortaliter, ut singulariter dixit Sotus, quàmvis quoad forum exterius præsumeretur consensisse (si contingeret id ei intrà civitatem) quæ neque clamavit, neque petiit opem ad sui defensionem, cum posset.

Satis tunc est non consentire.

An debeat suis proprijs membris resistere.

Illud verò quod idem Sotus addit, non teneri scilicet hujusmodi sceminam etiam suis proprijs membris resistere, & quòd satis sit, non se componere aut præparare ad obscenum illum actum, dummodò animo non consenserit, difficile profectò poterit contingere. Quare credo, paucas honestas repertum iri, quæ aliquo modo non resistant saltem sinè clamore, & sinè manuum injectione in eos, qui eas tantà injurià afficere nituntur, quæ opinio Soti sic limitata magis placet, quàm opinio Cajetani dicentis, debere clamare, non obstante infamià, quæ inde sequi posset.

272. An peccet mortaliter id non faciendo.

Interrogatus autem, an sentiam, peccare mortaliter, quæ saltem suis membris sinè clamore & percussione non resistit, & quid si ob metum aptet in id sua membra, vel tibias aperit, vel vestem elevet? Respondi: me sensisse, non peccare, solum non resistendo; sed sic alia in quæstione contenta, faciendo, quia ea faciens, licet non consentiat ipsimet actui obsceno, participat tamen cooperando ad illum, quòd sufficit, ut peccet, juxta tradita sup. quæ autè solum non resistit, non cooperatur, sed solum patitur, quæ etià sensit Sotus, licet rationem non reddat. Hucusque Navar.

Sententia Navar.

Non placet Cord. & Sanchio.

Sed meritò (inquit Sanchez sup.) Corduba reprobat hanc sententiam, dicens esse periculosam & erroneam: sicut (inquit Cord.) & opinio Hugonis, in qua fundatur, erronea est.

273. Expenditur ab Auctore.

Ego dico: non fundari hanc sententiam in opinione Hugonis, quæ, ut sup. vidimus, admittit, licitum esse tali casu reddere debitum, positivè cooperando, ac si esset verus actus conjugalis, sed fundatur in eo, quòd taliter se habere non fit cooperari ad copulam illam, veluti dum vi opprimitur mulier, eà positivè reluctante, & omnibus modis conante copulam impedire.

Scio, non esse omnimodam paritatem inter hæc duo, & ideo quàmvis certum sit, in violenta oppressione nullum intervenire peccatum ex parte mulieris, nisi in ipsa copula accedat consensus in delectationem; equidem incertum est, an non peccat mulier in priori casu.

274. Optimum in hac re consilium.

Optimum ergò consilium est, vel fugere in locum, ubi scandalum cesset, aut impetrare dispensationem secretam vel manifestam; vel certe, si Matrimonium nondum sit consummatum, ingredi Religionem. Adde: divortium celebrare, si adfit justa causa, vel cohabitare instar fo-

roris cum animo denegandi illi corpus suum, resistendo quantum potuerit.

Et hæc tunc quidem de conjuge, cui certo constat invaliditas sui Matrimonii. Sed quid si dubitet de valore? Respondeo:

CONCLUSIO X.

Dubius de valore Matrimonii bona fide contracti potest post adhibitam sufficientem diligentiam petere debitum.

Dubius hic est, cujus intellectus non valet in alterutram partem inclinari; sed ex probabili seu discreto & prudenti fundamento pendulus est in utramque, neutri assentiendo. Dico: Ex probabili & c. ut distinguatur à scrupuloso, qui ex levibus rationibus suspendit assensum, proinde debet & tenetur alteri parti assentiri; adeoque, secundum Omnes, potest petere, & tenetur reddere debitum, deposito scrupulo, quem habet circa invaliditatem Matrimonii.

Ita expressè deciditur cap. Inquisitioni, de Scrupulis Sent. excom. ibi: In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi & temeraria, an probabili & discreta: & quidem ad sui Pastoris consilium, conscientia levis & temeraria credulitatis explosa, licitè potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale.

Ubi Gloss. verb. Levi & temeraria, interrogat: Quam dicit levem? Puta, si audis impedimentum a levibus, & forte à paucis, quibus credere non tenetur: talem credulitatem vel consumilem debet removere, quam non evadet, nisi deponat errorem.

Et quàmvis textus dicat, deponendum esse consilio proprii Pastoris, idem intelligo (inquit Sanchez lib. 2. disp. 41. n. 42.) de consilio cujuscumque viri docti. Quod ego intelligo etiam de ipso scrupuloso, quando & ipse est vir alioqui doctus, qui novit distinguere inter levem credulitatem & probabilem.

Sed quam dicit probabilem, interrogat Gloss. sup. verb. Probabilis & discreta. Et respondet: Puta, quia videt virum cum consanguinea in locis suspectis, & horà suspectà, solum cum sola ante Matrimonium: hujusmodi præsumptiones probabilem inducunt credulitatem; vel quia publice dicitur ab hominibus; ad hoc facit sup. de Præsump. Tertio, & c. Literis. Et idem intellige de viro, si vidit consanguineum suum cum uxore sua ante Matrimonium. De quare infra latius.

Nunc quæro: quid juris tali viro aut muliere? Nunquid potest petere debitum, & tenetur reddere? Audi quid rescribat Innoc. III. d. cap. Inquisitioni, in fine: Verum cum conscientia pulsata animus, ex credulitate probabili & discreta, quàmvis non evidenti & manifestà, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: nam in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientie committit offensam.

Et quòd non solum possit, sed etiam teneatur reddere, expressit Lucius III. scribens universis Christianis, in captivitate Sarracenorum positis,

275. Quis hic concenter dubius.

276. Quis sit leviss.

277. Quis sit conscientia probabilis.

Quid juris sumus ex d. c. 44.

278. Itemque ex c. 2. de in